



BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

3/1, 16-29

Makale Geliş Tarihi: 09.02.2022

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 09.03.2022

Güler, M. (2022). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "benedir korkusu" adlı şiirine yönelik bir söylem çözümlemesi denemesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 16-29. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.82>

AHMET HAMDİ TANPINAR'IN "BENEDİR KORKUSU" ADLI ŞİİRİNE YÖNELİK BİR SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ DENEMESİ

Meryem GÜLER (Doktora Öğrencisi)

Atatürk Üniversitesi mrmynglr7@gmail.com ORCID

Öz

Bu araştırmanın amacı Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Benedir Korkusu" adlı şiirinin eleştirel söylem çözümlemesi bağlamında incelenmesidir. Yazınsal metinleri ele alan söylem çözümlemesinde, tümce ötesi durumlar, metni oluşturan kişinin bunu nasıl yapmayı tercih ettiği gibi söylemle ilgili bütün unsurlar dikkate alınarak söylem incelenmektedir. Toplumsal, kurumsal ve bireysel unsurların, söylemlere yansıdığı tartışılmaya başlanmasıyla; söylemlerde gizlenen ideolojinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerektiği gündeme gelmiştir. İdeolojinin yazılı metinlerde birden fazla bağlamda görülebilmesi, eserlerin örtük yapısının disiplinler arası bakış açısıyla incelenmesini gerektirmektedir. Bireyin inançları, tutumları ve değerleri olarak tanımlanabilecek ideolojinin oluşmasında, toplum ve çeşitli bağlamlar rol oynamaktadır. Bir edebiyat eserinin çözümlenmesinde bütün bağlamların ortaya çıkarılması, dil; toplum ve ideolojinin, birbirini dönüştürerek gelişmesini sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmada Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Benedir Korkusu" şiiri, eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Tanpınar'ın şiirini Türk kültürüyle, dünyada tartışılan ve kabul edilen fikirlerle birlikte kendi bakış açısını harmanlayarak oluşturduğu, şiirine ideolojisini yansıttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Söylem, söylem çözümlemesi, eleştirel söylem çözümlemesi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Benedir Korkusu.

A DISCOURSE ANALYSIS ATTEMPT ON AHMET HAMDİ TANPINAR'S "BENEDİR KORKUSU" NAMED POEM

Abstract

This research aims to examine Ahmet Hamdi Tanpınar's poem "Benedir Korkusu" in the context of critical discourse analysis. In the discourse analyses that deal with literary texts, the discourse is examined by taking into account all the elements related to the discourse, such as the transpositional situations, how the person who creates the text prefers to do it, and so on. With the beginning of the discussion of the reflection of social, institutional, and individual elements in the discourses, it has been raised that the ideology hidden in the discourses should be examined in detail. The fact that ideology can be seen in written texts in more than one context requires that the implicit structure of works should

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 3(1), 2022, 16-29, TÜRKİYE



be examined with an interdisciplinary perspective. Society and various contexts play a role in the formation of ideology, which can be defined as the beliefs, attitudes, and values of an individual. In the analysis of a literary work, it is important to reveal all the contexts, to ensure that language, society, and ideology transform and develop each other. In this study, Ahmet Hamdi Tanpınar's poem "Bendedir Korkusu" was examined with the method of critical discourse analysis. It has been determined that Tanpınar's poetry was created by blending his point of view with Turkish culture, the ideas discussed and accepted in the world, and he reflected his ideology in his poetry.

Keywords: Discourse, discourse analysis, critical discourse analysis, Ahmet Hamdi Tanpınar, Bendedir Korkusu.

Ø. Giriş:

İnsanda söz veya söylem olarak edimselleşip varlık kazanan dil (Çotuksöken, 2002, s. 164-165) insanın varlığını tanımlama ve tamamlamasında önemli bir etkidir. İnsanı etkileyen her bağlam, düşünce ve dil süzgecinden geçerek somutlaşmaktadır. Bu durum da söylemi insanı ve insanla ilgili yapıları anlamada söylemi incelemenin önemini ortaya koymaktadır. Söylem kelimesini Amerikalı dil bilimci Z. S. Harris 1952'de "Discourse Analysis" (söylem çözümlemesi) adlı çalışmasında ilk defa kullanmıştır (Şenöz, 2005, s. 44). Burada metin anlamında kullanılsa da metnin yazınsal, söylemin ise daha kapsamlı olduğu görülmüştür. Böylece söylem, 20. yüzyıldan sonra daha da üzerinde durulan, tartışılan bir konu olmuştur. Tartışmalar ne şekilde olursa olsun bir söylemin anlaşılması için yapı, işlev, bağlam, bağıntı, iletişim yetisi ve dili kullanma tercihinin incelenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Kocaman, Ruhi, Zeyrek, Doltaş, Bengi-Öner ve Doğan, 1996, s. 16).

Söylem, söz, metin çalışmaları tarih boyu süregelse de William D. Whitney, Ferdinand de Saussure, Edward Sapir, ve Leonard Bloomfield yöntem konusunda on dokuzuncu yüzyılın tarihsel yaklaşımını bilimsel kabul etmeyerek dilin incelenmesinde önemli olanın, dilin yapısını kuramsal bir biçimde kavramaya çalışmak olduğunu savunmuşlardır. Bu dil bilimciler; dil, dil yetisi, söz, söylem gibi temel kavramlar konusunda günümüz dil bilimine ışık tutan çalışmalarda bulunarak dil alanında çığır açmışlar ve sonraki çalışmalara da ilham olmuşlardır (Moran, 1999). Bu gelişmeler, yazını, kendi içinde bütünlüğü olan bir yapı kabul eden "Rus Biçimciliği" anlayışını geliştirmiş ve söylem çözümlemesi anlayışının oluşumunda büyük bir adım olma niteliğini göstermiştir. Dil ve işlevleri ayrıntılı olarak tartışılmış, dilin kullanım amaçlarına göre işlevsellik gösterdiğinin üzerinde durulmuştur. Dilin işlevlerinin pek çok dil bilimci tarafından sınıflandırması yapılmış; bunlardan en çok tercih edilen olarak, Roman Jakobson "gönderici odaklı anlatım işlevi, alıcı odaklı çağrı işlevi, kanal odaklı ilişki işlevi, bağlam odaklı betimleme (gönderge) işlevi, düzgü (kod) odaklı üstdil işlevi ve bildiri (ileti) odaklı yazınsal (sanatsal-şiiresel) işlev" olmak üzere dilin temel amacı olan iletişimin altı işlevini belirlemiştir (Kılıç, 2002, s. 32-34). Bu çalışmayı diğer işlevlerle birlikte özellikle ilgilendiren sanatsal işlev, "dildeki "seçme" ve "birleştirme" sonucu ortaya çıkan şiirde kullanılan dil işlevidir. Şair şiirini oluştururken seçimlerini rastgele yapmaz, birleştirmeler de birbirinden bağımsızlık içinde değildir. Söylem çözümlemesi ile söylemi oluşturan yapılar incelenerek derin bir anlayış sağlanmaya çalışılmaktadır.

1. Eleştirel Söylem Çözümlemesi:

Toplumun dili, dilin de toplumu dönüştürmesi bağlamında toplumsal düzenin ayrıntılarına varmayı, bireyi ve toplumu, dolayısıyla dili ayrıntılarıyla anlamayı amaçlayan eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle "bireyi imgesel evreninden koparıp simgesel düzeni



koşullayan güç ilişkileri, değerler, düşün bilimleri, kimlik tanımlamaları gibi çeşitli toplumsal olguların dilsel kurgulamalar yoluyla yansımalarının ortaya konulması amaçlanır." (Günay, 2018, s. 85). Eleştirel söylem düşünürlerinin söylem tanımlarında, iletişim ve etkileşimde toplum ve ideoloji vurgusu kendini göstermektedir. Van Dijk söylemi, toplumsal bir bağlamda oluşturulmuş iletişim etkinliği olarak tanımlarken (Van Dijk, 1997), Fairclough ise kendini söylemde gösteren anlam üretiminin, öncelikle toplumsal süreçte içkin olarak sonra da özel bir toplumsal alanda, pratikte kendini oluşturarak; en son da kişinin dünyaya kendi bakış açısıyla bakarak olayları ve durumları yorumlaması olarak tanımlar (Fairclough, 2013). Bu tanıma göre; kişinin yaşadığı toplum, dâhil olduğu özel bir alan veya topluluk, son olarak da kendi bakış açısı önemli unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Bu üç unsurun bireyin anlama ve anlamlandırma sürecinde pratikte kullandığı dilini oluşturarak söylemini meydana getirdiğine ulaşılmaktadır. Wodak'ın (2009), söylemi dilin pratikte kullanımına dayalı olarak tanımladığı görülmektedir. Ona göre hangi bağlamda olursa olsun bütün dil pratiklerinde kişinin ideolojisi yani bakış açısı, inanç ve düşüncelerine rastlamak mümkündür.

Van Dijk'e (1997) göre bir söylemi açıklamak, dil kullanımının gerçekleştirilmesinde rol oynayan bilişsel eylem ve süreçleri de açığa çıkarmaktır. İdeoloji kavramı üzerinde duran eleştirel söylem çözümlemesi yöntemine göre bireylerin söyleminde ideolojileri de ifade bularak gerçekleşmekte, gelişmekte, yayılmakta ve sürdürülmektedir. Çünkü ideolojiler bireylerin toplumda yer alarak hayatını anlamlandırmasını sağlayan değerler, inançlar ve anlamların toplamıdır (Oktar, 2002). Bu yüzden bir söylemin en doğru şekilde açıklanması için altında yatan ideolojiye ulaşmak gerekmektedir.

Tolumun dili, dilin de toplumu ürettiği bakış açısıyla van Dijk (2008), yazılı ve sözlü bütün dil pratiklerinde ideolojinin hatta ideolojiyi oluşturan gücün anlaşılmasında bağlamı incelemenin önemine dikkat çekmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımı, bağlamın boyutlarını üçe ayırmaktadır (Günay, 2018, s. 87): İlk boyut bir sözcüye tepki olarak doğan sözcüleri kapsar; böylelikle bağlam hem dilsel- düşünsel hem de bireysel- ruhsal göstergeler taşımaktadır. İkinci boyutta dil dışı toplumsal değişkenlerin; kurumların rol oynadığı bir bağlam vardır. Bu bağlamda kişinin söylemini oluşturan kültürel, dinsel, etnik politik vb. unsurlar göze çarpmaktadır. Üçüncü boyutta ise bağlamın metinler arası, söylemler arası göndermeleri dikkat çekmektedir. Böylece bu bağlamda kişinin söyleminde, etkilendiği başka düşünceler ve göndermeler ortaya çıkmaktadır. Kişi bu bağlamı farkında olarak ya da olmadan oluşturabilmektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımında bir söylemin çözümlenirken, birden fazla model ve yöntemle incelenmesi, karmaşık bir yapı olan söylemdeki toplumsal olgulara ulaşmanın gerekliliği doğrultusunda araştırmalar yapılması gerekmektedir (Wodak, 2014). Bağlamın önemine bakıldığında ve toplumda çoğulcu bir anlayışın göstergesi olarak, eleştirel söylem çözümlemesinin disiplinler arası bir yaklaşımla yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bir disiplin alanı olarak edebiyattaki söylemin incelenmesi, eleştirel söylem çözümlemesi yönteminin önemli kaynaklarından biridir. İdeolojinin, bakış açısının ve anlamlandırma sürecinin en iyi yansıtıldığı yani pratiğe dönüştürüldüğü yer yazılı metinlerdir. Yıldız ve Günay (2011), yazılı metinlerdeki ideolojik boyutları şu şekilde özetlemektedir:

Birinci olarak doğrudan ideolojik kaygılarla yazılmış metinler: Bunlar güdümlü yazın denen, belli bir ideolojik kaygı ile yazılmış, bir ideolojiyi öven yazınsal metinlerdir. İkinci olarak da örtük olarak belirli ideolojik yanlar taşıyan metinler: Bu başlık altına her türlü yazınsal ürünü koymada bir sakınca yoktur. Sanat yapıtı



üzerine yapılan çözümler de bu ideolojinin izlerini sanat yapıtı üzerinde araştırmaktır. Son olarak da metin çözümlerinden söz edilebilir. Bu çözümler ideolojik konular olabileceği gibi başka konular da olabilmektedir (Yıldız ve Günay, 2011, s. 163-164).

Buna göre edebiyat eserlerindeki ideoloji, doğrudan ideolojiyi aktaran; sürdürülmesine ve yayılmasına hizmet eden eserler, ideolojiyi sanatla harmanlayarak örtük olarak veren eserler ve ideolojiyle beraber başka konuları da kapsayan eserler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Wolff'a (2000) göre ise edebî eserler genellikle sanat kaygısı da güderek soyut olan ideolojiyi somutlaştırarak aktarmaktadır.

2. Yöntem:

Bu araştırma söylem çözümlerisi yöntemiyle yapılmıştır. Sosyal bilimlerde söylem çözümlerisi; söylemlerin toplumsal değışimlerle, toplumsal değışimlerin de söylemlerle ilişkili olduğunu, dolayısıyla söylemin sosyal bilimler için önemini vurgulayan, Foucault tarafından yöntem olarak sunulmuştur ve sistemli olarak şekillenmiştir (Gür, 2013, s. 193; Kocaman vd., 2003, s. 48-49). Söylem çözümlerisinde metin incelemeleri metnin yazıldığı dönemin şartlarını, bağlamı, tarihî olaylar arasındaki neden, sonuç ilişkilerini, farklı bakış açılarını dikkatlere sunması bakımından önem arz etmektedir. Araştırmada, “Eleştirel Söylem Çözümlerisi” yöntem olarak seçilmiştir. Eleştirel çözümlerisi yöntemiyle yapılan okumalar, yeni bağlamın ve anlamların kapısını açan dinamik okuma süreçlerini oluşturmaktadır (Sözen, 1999, s. 147). İnsanla birlikte var olan, şiir de dâhil her bağlam eleştirel söylem çözümlerisinin ilgi alanına girmektedir.

Söylem çözümlerisi çalışmaları örneklem büyüklüğüyle değil, araştırma sorusu kapsamına uygun; çözümlenebilir, kontrol edilebilir ve değerlendirilebilir veri sağlayan bir örneklemi ön plana alır (Gür, 2011, s. 50; Sözen, 1999). Söylem çözümlerisinde pek çok veri kaynağı kullanılmaktadır. Bunlardan biri de yazılı ve tarihî metinlerdir. Yazılı metinlerin kendi içinde bütünlüğünün ve tutarlığının olması analiz için önemli bir ölçüttür (Mil'den akt., Çelik ve Eksi, s. 111). Bu çalışmanın örneklemi Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Bendedir Korkusu” adlı şiiridir.

Verilerin çözümlenmesinde taraflı bir tutumun tercih edilmemesi, gereksiz abartmalardan veya indirgemelerden kaçınılması, ön yargılardan bağımsız bir inceleme yapılması önerilmektedir (Antaki, Billig, Edwards & Potter; 2003). Eleştirel söylem çözümlerisine göre analiz edilen veriler, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla bir alan uzmanı tarafından kontrol edilmiştir

3. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Şiir:

Söylem çözümlerisinde veriler çözümlenirken metnin türü önemli bir rol oynamaktadır. Çözümlerinin bağlamını ve ele alınışını “tür” belirlemektedir. Bir tür olarak şiir, biçim ve anlamı yüksek bir düzlemde birleştirerek söylemin meydana getirilmesidir; Şiir türünün bu “yüksek düzlem”i onu özel kılmakta; bahsedilen seçme ve birleştirmeler salt bilgi ya da iletişim amaçlı olmayıp; doğanın dışında bir oluşum gerçekleştirmektedir (Levin, 1977). Şiir kendisini oluşturan şairden, onun imge ve hayal dünyasından hareketle, kendi türünün özelliklerini bir araya getirip bir söylem yaratmaktadır. Bu araştırmada Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Bendedir Korkusu” adlı şiir



türünde olduğu için şairin biçim ve anlamı birleştirdiği söylemi türün gereklilikleri de dikkate alınarak incelenmiştir.

Söylem çözümlemeleri, söylem kendisini var edenden bağımsız olamayacağı için söylemi oluşturan sözceleme öznesinin kişiliği, hayatı ve bakış açılarını dikkate alarak, söyleminde doğrudan söylenmeyen yapıları bunlardan hareketle gün yüzüne çıkarmayı amaçlar. Bu sebeple sözceleme öznesinin hayatı söylem çözümlemelerinde önemli bir bilgi kaynağı olarak yer almaktadır. Sözceleme öznesi olarak Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şair olmakla birlikte; "hikâyeci, romancı, edebiyat tarihçisi, edebiyat eleştirmeni, edebiyat incelemecisi, siyasetçi, akademisyen, deneme yazarı, fikir adamı" gibi sıfatlara da sahip olması onun Türk edebiyatındaki önemini ortaya koymaktadır. Hayatı ve edebî kişiliği hakkında yapılan çalışmalara ve kendisinin anlatımlarına bakılarak (Akın, 1974; Kaplan, 1996; Kerman, 2007; Okay, 2010; Tanpınar, 1996; Tanpınar, 2005) hayatı şu şekilde özetlenebilir: 1901 yılında İstanbul'un Şehzadebaşı semtinde dünyaya gelen Tanpınar'ın sanat ve kişilik gelişiminde, babasının memur olması sebebiyle çocukluğunda sık sık şehir ve okul değiştirmesi; genç yaşında annesini kaybetmesi önemli derecede etkili olmuştur. 1918'de Antalya Sultani Lisesi'nden mezun olan Tanpınar, yükseköğrenim için İstanbul'a gelmiştir. Bir yıl baytar mektebinde okuduktan sonra Yahya Kemal'in hocalık yaptığını öğrenmesiyle edebiyat fakültesine geçiş yapmıştır. Hayatının sonlarına doğru Avrupa'ya giden Tanpınar, Batı'yı yakından tanıma imkânı bulmuştur. Bu çalışmada diğer yönleri de dâhil olmak üzere en çok şair kimliğinin öne çıkarılacağı Ahmet Hamdi Tanpınar, şiirde anlamı derinlik kavramı üzerinden oluşturmaktadır. "Onun şiirine rüya, musiki, hayal, zaman ve geçmiş kavramlarıyla girilebilir." (Öner, 2016, s. 348). Mehmet Kaplan (1970), Tanpınar'ı anlatırken şu ifadeleri kullanmaktadır:

Tanpınar, tabiata olduğu kadar tarihe, memleket meselelerine olduğu kadar san'at meselelerine karşı ruhu alabildiğine açık bir fikir adamıdır. Onu okurken insan bir ideolojinin dar sınırları içinde boğulmaz, tabiatın, tarihin, san'atın, gerçek ve hayalin geniş ufuklarında nefes alır... Tanpınar, milliyetçi bir fikir adamıdır. Fakat onun milliyetçiliği, bir «doktrin milliyetçiliği» değil, milli varlığı her cephesiyle yaşamak isteyen ve dünyaya kapalı olmayan «kültür milliyetçiliği»dir. (Tanpınar, 1996, s. 12).

Tanpınar'ın denemelerinde (Tanpınar, 1996) ülkesinin tarihî, sosyal ve kültürel durumunun farkında olan ve onun için kaygılanan bir düşünür olduğu görülmektedir. Kültür ve sanatta ileri olan Batı ile kıyaslamalar yaparak ülkesinin de o seviyeye çıkması için kaygılarını ve önerilerini dile getirirken sanatta kültürel bağın koparılmamasına dikkat çekmektedir. Ülkenin geçmişten kendi yaşadığı zamana kadar olan tarihî ve düşünsel yolculuğunu özetledikten sonra kendi bakış açısını sunarak fikirlerini dayandırmaktadır. Ona göre, ne maziyi çok sevmek ne Batı'yı fazlasıyla taklit etmek, gelişimin önünü açar; gelişim geçmişten ilham alarak şimdinin gerçekliğine göre yol almaktır. Tanpınar, sonsuzluk ve süreklilik bilincinin kendini sanatta var edeceğine inanmaktadır. Tanpınar'ın denemeleri başta olmak üzere, eserlerinde; sanatın hem toplumsal hayatla, hem cemiyet hayatıyla hem de bireyin bakış



açısıyla bir arada gelişip dönüşeceğine inandığı anlaşılmaktadır. Bir toplumun hatta bir bireyin sonsuzluğu yakalamasını sanatta mükemmelliğe bağlamaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiirleri iki kaynaktan beslenmektedir (Evis, 2017, s. 97; Özer, 2006; Kaplan, 1996): Birincisi Türk dilinin imkânları; Türk kültürüken diğeri, Batı edebiyatı; Fransız şiiridir. Tanpınar'ın poetikasını, Türk edebiyatı içerisinde Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in, Fransız edebiyatında ise Stéphane Mallarmé, Charles Baudelaire, Gérard de Nerval, Paul Verlaine ve Paul Valéry'nin düşünceleri ve sanatı etkilemiştir. Bu edebiyat insanlarının ortak noktalarına bakıldığında manevi ve soyut olanı içkinleştirdikleri, şiiri ideoloji yayma aracı olarak görmeden, merkeze kişisel tutumlarını ve imge dünyalarını alarak sanatı önceledikleri görülmektedir. Bütün bu düşünürler gibi Ahmet Hamdi Tanpınar'da da şiirde mükemmeli; saf şiiri yakalama kaygısı bulunmaktadır. Tanpınar'ın, titizlik; zor beğenme, mükemmele ulaşma kaygısı; edebiyat hayatında kendini oldukça sancılı olarak göstermektedir (Tanpınar, 1996).

Mükemmel, saf şiir anlayışında anlamın en iyi şekilde kurulması kadar biçimin mükemmelliği de önemsenmektedir. Bu anlayışla oluşturulan şiirde sözcükler gündelik anlamlarının dışında mükemmel bir teknik uygulanarak derin bir anlam bütünlüğü oluşturarak birbirleriyle örtük bir anlamsal ilişki kurmaktadır (Şahin, 2014, s. 402). Bu çalışmada “Bendedir Korkusu” adlı şiir, kelimelerin anlamsal ve bağlam kullanımları, eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımına göre incelenecektir.

4. Bendedir Korkusu Adlı Şiirin İncelenmesi:

“Bendedir korkusu biten şeylerin

Çelik gagasında fecri taşıyan

Mavi Kartal benim...

Pençelerimde

Asılmış bir zümrüt gibidir hayat

Sonsuzluk ısırır güzel kavsimde

Susamış bir ceylan gibi zaman!”

Tanpınar, şiirine “mavi kartal, kartal, zaman, ölüm” gibi kavram alanlarından bir kelime seçebileceken “Bendedir Korkusu” ile yani, şiirin ilk mısrasıyla başlaması, diğer şiirlerinde de sürdürdüğü bir gelenek olarak yorumlanabilmektedir, “Ey Kartal Bakışlı, Rıhtımda Uyuyan Gemi, Ne İçindeyim Zamanın...” vb. şiirlerinde şair ilk mısrasını başlık olarak seçmektedir. Bu da şiirlerinin yapısal tutarlığına kanıt olarak görülebilmektedir. Tanpınar'ın şiirlerinin derlendiği “Bütün Şiirleri” adlı kitapta (Tanpınar, 2007, s. 27) bulunan bu şiirde anlam kadar biçimin de ön planda tutulduğu görülmektedir. Tanpınar'ın biçim ve anlam uyumunda mükemmeli yakalama kaygısının bir göstergesi olan bu şiirde de diğer şiirleri gibi imgesel dünyanın sınırlarını zorlayarak soyut varlıkları olağan dışı benzetmelerle somutlaştırma yoluna gidilmiştir. Zaman gibi soyut bir kavramın susamış bir ceylan ile tasvir edilmesi, hayat olgusunun zümrüt ile tasvir edilişi Tanpınar'la bütünleşen simgeleştirmelerini örneklerindedir. Bunun yanı sıra şiir, incelemeye kitapta yer aldığı şekilde aktarılmıştır. “Pençelerimde” yazan dördüncü mısrasının daha içerden başlamasıyla şiir biçim olarak havada süzülen bir kuşa benzetilmiştir. Bu seçim



şiir anlayışına göre tesadüf olarak yorumlanamamaktadır. “Kartal” kelimesinin baş harfi özel isimlere has bir şekilde büyük yazılarak “kartal” simgesinin yüceliğinin şiirin biçimine de yansıtıldığı düşünülmektedir.

Sonsuzluğun, göğün simgesi olan mavi renk ile yırtıcı bir av hayvanı olan kartal bir araya getirilerek gagasına da çelik olma vasfı yüklenmiştir. Fecri yani tan vaktini; gündüzün ve umudun habercisini kuvvetli gagasında taşıyan kartal, yaşamın sembolü olan gündüzü, günü gagasında hapsedmiştir. Tanpınar'ın eserlerinde kartal başka yırtıcı kuşlarla (atmaca) birlikte ölümü çağrıştıran bir semboldür. Eserlerinde genelde kartal, güçlü, hüküm sahibi ve pençelerindeki avı kimsenin almaya gücünün yetmediği bir araçtır. Avını “kendi istediği bir yere” taşır.

Mavi Kartal'ın ağzından konuşan şair, onu betimlerken millî ve evrensel simgeleri bütünleştirmiştir. Dünya mitolojisine bakıldığında kartalın Sümer, Yunan, Mısır, İran, Roma gibi pek çok kültürde önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Şair özellikle “İnsanlar Arasında” şiirinde mitolojik öğelerden kartalı şu şekilde kullanmıştır: “Ben Zeus’um, Kronos’un oğlu Şu bildiğiniz zat, ilahların en büyüğü, Olemp’in sahibi, yıldırımın, kartalın efendisi/.../ Ne ise bu sefer yeryüzüne Böyle küçük işler için inmedim./.../ Ey tanrılar, sen ey gök, ey kartalın efendisi... Bana yardım et!” Bu dizelerde kartal, tanrının yoldaşı ve tanrıya yakarışın kabulü için bir sebep olarak gösterilmektedir.

“Yaşadığım Gibi” adlı, denemelerinin olduğu eserde kartal, yazar için yine bir aracı, iyi veya korkulana götüren hâkimiyet ve güç sahibi bir avcıdır. Bu eserde de kartalın pençeleri, kaçıışı olmayan kişiyi korkulana veya iyiye götüren bir araçtır. “Çünkü hiçbir felâket, şuuru kadar büyük değildir, fakat ben ona da razıyım ey musikî! Sadece beni kendi kutbumda, o mutlak yalnızlıkla bırakma! Beni kendi günlerime indirme, kartal pençelerinden düştüğüm zaman artık kendim olmayayım.../.../ Filhakika Dede'nin sanatında tereddüt yoktur. Onun kartalı doğrudan doğruya güneşe kanat açar./.../ Her an aynı yükseklikte uçulmaz. Her an tam insan olmak güçtür. Her an göğsümüzün içinde bir kartal besleyemeyiz./.../ Bildiğim bir şey varsa, musikînin kartalı bizi yakalamış, her birimizi kendi iç âlemimize taşıyordu.”

Huzur romanında da “İhsan onlar için Ganimed'in kartalı gibi bir şey olmuştu. Daha ilk günde yakalamış, vâkıa herhangi bir Olimpos'a çıkarmamış, fakat hiç olmazsa kendi kendilerine yürüyecekleri bir yolun başına getirmişti.” Bu cümlelerde de mitolojiden hareketle yine kartalın taşıyıcı bir araç olduğu görülmektedir.

Şairin mısraları kültürel hafıza bağlamında incelendiğinde kelime seçimlerinin rastgele olmadığı görülmektedir. “Mavi” şairin şiirlerinde sıklıkla kullandığı bir renktir. Yaşadığı şehirler ve etkilendiği edebiyat akımlarından hareketle denize, suya, göğe sıfat olan bu renk sadece somut bir değer taşımakla kalmayarak sonsuzluğun da bir göstergesi hâline gelmiştir. Türk efsanelerine, mitolojilerine, destanlarına ve halk hikâyelerine bakıldığında mavi renk kutsallığın, göğün rengidir. Türkler, kutsallaştırdıkları hayvanlara gök sıfatını getirmiştir. Göğün rengi olan mavi, kutsallığın, tanrıyla bağ kurmanın rengi olarak seçilmiştir. Orhun Abideleri'nde “Üze kök tengri asra yağız yir kılındukda iki ara kişi oğlu kılınmış. Kişi oğlunda üze eçüm apam Bumın Kagan, İştemi Kagan olurmuş. Olurupan Türk budunung ilin törüsin tutabirmiş, itibirmiş (Orhun Yazıtları, KT D1).” ifadesinde yaratılış sırasında önce gök, sonra yer, sonra da insanoğlu konumlandırılmıştır (Ögel, 2010, s. 279). “Mavi kartal” ifadesiyle ölümün konumu da belirlenmiştir. Türkler'in “ölmek” kelimesi için “uç barmaq /uçmağa varmaq” deyimini kullanması da ölenlerin ruhunun göğe yükseldiğine olan inanca



dayanmaktadır: “Köl Tigin kony yılda yiti yigirmike uçdı (Orhun Yazıtları, KT KD1).” Şair, Kartala mavi olma sıfatını yükleyerek alışılmamış bir bağdaştırma yapmıştır. Aynı durum şairin etkilendiği Baudelaire Verlaine ve Valéry gibi şairlerde de görülmektedir. “Mavi” olmak, rengin getirdiği çağrışımlara dayalı olarak bir renkten fazlası; kutsal, ebedî, yukarda, gökte olmak anlamlarına bürünmektedir. Bütün bu edebî, mitolojik ve kültürel öğelere dayanarak şairin “mavi” kelimesini bilinçli bir şekilde seçtiği görülmektedir.

Kartal Yunan, Mısır ve İran kültürlerinde tanrıyı ve onun üstün özelliklerini temsil etmektedir (Armutak, 2004; Bozkurt, 1995; Gezgin, 2007). Roma kültüründe ölen bir imparatorun ruhunun ölüm sonrasında yeniden doğuşunun işareti olarak rahipler bir kartalı gökyüzüne salmaktadır (Armutak, 2004). Çoğu kültürde güneşle bağıntılı olarak “yeniden doğma, türeme ebedî yaşam; ölümsüzlük, ateş, hasat mevsimi” vb. sembollerle bütünleştirilir yani kartal göğün, kozmolojik güçlerin temsilcisidir (Güngör, 2016).

Türk kültüründe kartal (burkut, bürküt, murkut...), boy simgelerinde diğer yırtıcı kuşlarla beraber ongun gibi kutsal eşyalarda; mimaride; hayatın her alanında güç, kudret, kahramanlık, iyi ve ilahî olanı temsil ederek yer almıştır (Esin, 1978, s. 5; Kalafat, 2004, s. 108; Ögel, 1984, s. 17; Tansü ve Güvenç, 2015). İnan (1995) Şaman ayinlerini anlatırken, kartalın da şaman tarafından çağrılan kutsal ruhlardan olduğunu söylemektedir. Dünyada olduğu gibi (Ateş, 2001) Türk kültüründe de (Çoruhlu, 2000), türemenin, yeniden doğuşun ve tanrısal olanın sembolü olarak görülmekte olan kartal, Dede Korkut Kitabı’nda da (Ergin, 1994) “Tanrıya yakın uçmak” ile betimlenir. Kartal, Türkistan’da Yağmur Piri olarak bilinen Bürküt Ata’da da kendini göstermekte, Bürküt Ata tanrıyla pazarlık ederek yağmuru getirmektedir (Kalafat, 2004, s. 78).

“Kartal” göstergesi incelendiğinde yine tarihî ve kültürel hafızanın şairin kelime seçimindeki etkisi görülmektedir. Türklerin kutsal hayvanlarından olan kartallar, birçok tarihî eserde de kendini göstermiştir. Seroşevskiy, kartalların şamanların dünyasında en kutsal ruhu taşıyan hayvan olduğunu söylemektedir. Buna göre kartalların tanrının bir elçisi olarak görülmekte olduğu sonucuna varılmaktadır (akt., Ögel, 2010). Ahmet Hamdi Tanpınar’ın mitoloji dersleri verdiği bilinmektedir (Okay, 2010). Bu bilgiye dayanarak onun, Türk mitolojisindeki “Hayat ağacına tüneyen kartal” mitlerinden ve hem Türk hem de dünya mitolojisinden haberdar olması tahmin edilebilir bir durumdur. Şair yine pek çok şiirinde ölüm ve hiçlik kaygısını kartal imgesiyle beraber betimlemiştir. Evrensel bir duygu olan bitiş ve hiçlik korkusunu şair, kültürel hatta evrensel imgelerle anlatmış, alışılmamış bağdaştırmalarla kendi şiir dilini oluşturmuştur. Türk ve dünya kültüründe kutsallık atfedilen mavi renk, avcı olmakta birlikte ilahi sayılan bir kuş olan kartala nitelik olarak verilerek kartalın semavi özelliği artırılmış, yaşayan varlıkların bitişe dair korkularının kendisinde olduğunu bildirerek bu durum pekiştirilmiştir. Üstelik şiirde “Mavi Kartal” özel isimlere has şekilde büyük harfle başlayarak yazıldığı için, bu ilahi aracıya kişilik ve somutluk kazandırılmıştır.

Hayat, değerli bir taş olan zümrüt ile nitelenmiştir. Değerli taşlar arasından zümrütün seçilmesi rengi ile bağdaştırılabilir. “Yeşil”; hayatın, baharın; toprağın yeniden filizlenmesinin, canlılığın, yani sürekliliğin rengi olarak kabul edilmektedir. Hayat kendini yeşil renkte göstermekte ve açığa çıkarmaktadır. Bu rengi yansıtan zümrüt taşının seçimiyle şair, hayata biçtiği değeri göstererek onun yerinin kartal pençelerinde olduğunu bu şekilde somutlaştırmıştır. “Sonsuzluk” kavramı şairin bütün eserlerinde kendini gösteren bir arayıştır. Kartalın yani ölümün kavsine “güzel” sıfatının yakıştırılması ise Tanpınar’ın sonsuzluğa götüreceği bir kavisle avına doğru hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Sonsuzluğa ulaştıracak olan hamle “güzel”



sıfatıyla anlatılmıştır. Şiirin son mısrasında zaman ceylana benzetilmiştir. Şairin burada “ceylan” kelimesini seçmesi dikkate değerdir. Geyik, maral vb. ceylanın kavram ağına giren kelimeler yerine, daha çok türkülerle ve halk hikâyeleriyle özdeşleşen “ceylan” tercih edilmiştir. Şiirin tamamında geçen kelimelerle olan ahengini bozmamak adına bu seçimi yaptığı düşünülmektedir. Bununla birlikte şairin millî kültürden de beslendiği dikkate alınmalıdır. Türk edebiyatında ve halk türkülerinde ceylan sevgiliyi temsil etmekle birlikte avı da temsil etmektedir. Kendisine daima tuzak kurulan bu çevik hayvan ele geçirilmek istenen bir avdır. Susamış bir ceylan avcıya yakalanmamak için hızlı bir şekilde suyunu içmek ve her zaman tetikte olmak zorundadır. Çünkü bu hâl onun en savunmasız hâlidir. Halk hikâyelerinde, türkülerde ceylanların en çok tuzağa düştüğü an su içmeye eğildiği andır. Ceylan halk hikâyelerinde ve türkülerde “ahu, güzel, sevgili” olarak betimlenirken ceylanın gözleri ve yürüyüşü sevgiliye atfedilen özellikleri olmuştur (Mirzaoğlu Sıvacı, 2005; Yılmaz, 2011). Susamış bir ceylanın kana kana suyu içmesi gibi zaman da hızla geçmektedir ve onu sonsuzluğa götürecektir olan Mavi Kartal güzel bir kavisle ona yaklaşmaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler:

Bireylerin anlam dünyasının gelişiminde toplumsal unsurların rolünün irdelenmeye başlanması ve dil biliminde şekilci bakış açısının aşılmasıyla söylem çözümleme yaklaşımları da yeni bakış açıları kazanmıştır. Toplumun ve dilin birbirlerini oluşturduğu, geliştirdiği ve dönüştürdüğü keşfedilmiş, söylemlerin arkasındaki ideolojilerin anlaşılması için çok yönlü incelemeler yapılmaya başlanmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımı da çoğulculuğu atlamadan, söylemlerin derinine inmeyi ve onları oluşturan ideolojiyi en ince ayrıntılarıyla anlamlandırmayı ve tanımlamayı amaçlamaktadır. Her ne kadar politik metinlerde uygulanmaya müsait gibi görünse de eleştirel söylem çözümlemesi, sözceme öznese insan olan her sözcede uygulanmaya açıktır. Çünkü insanın olduğu her yerde, özellikle, benliğini ortaya koyduğu dilde ideolojinin izleri mutlaka olacaktır.

Bendedir Korkusu adlı şiir eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımı esas alınarak, şairin çağının diğer edebiyatçıları arasında kendisinin şiire, sanata karşı tavrını nasıl konumlandığı ve söylemine nasıl yansıttığı toplumsal, edebî ve şahsî bağlamlara bakılarak incelenmiştir. Tanpınar'ın eserlerinde Türk mitleri ve hikâyeleri kadar dünya mitleri hakkında da bilgi sahibi olduğu, şiirde kültürel bağlamı kullanmakla birlikte, Batılı şairlerden aldığı ilhamla; şimdinin gerçekliği ve gereksinimlerine dayalı olarak eserler meydana getirdiği görülmektedir. Onun toplumsal; kültürel, edebî ve kişisel bakış açılarının kullandığı dile yansıdığı, kendi dilini meydana getirdiği görülmektedir.

Tanpınar'ın eserleri üzerinde yapılan çalışmalarda “Bendedir Korkusu” adlı şiir, şairin ölüm, yalnızlık korkusu ve sonsuzluğu bulma arzusu şeklinde yorumlanmıştır (Bayındır, 2014; Bozan, 2018; Önen, 2010; Şahin, 2015; Türkoğlu, 2012; Uludağ, 2014; Üstünova ve Çanaklı, 2004). Bu çalışmada ise şairin kendisini sonsuzluğa götüren bir aracı yerine koyduğu tespit edilmiştir. “**Bendedir** korkusu biten şeylerin/Çelik gagasında fecri taşıyan/Mavi Kartal **benim**” Bu dizelere bakıldığında, denemelerinden ve diğer şiirlerinden de tespit edildiğine göre kartal ölümün sembolü değil bir aracıdır. Avı da pençelerindedir. Şair artık o aracının kendisi olduğunu bildirmektedir. Bu çalışmada şairin ölüm korkusu ve sonsuzluğa ulaşma kaygısından ziyade kendisini bir sonsuzluğa ulaşma aracı gördüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda “kendisi”nden kasıt hem şairin bizzat bireysel düşünce dünyasına ait durumlar hem de şiir, musiki gibi sanata dair her şeydir. Şiire korkudan, arzudan çok, hâkimiyet ve güç havası hâkimdir.



Akın, (1974) şiiri, sonlu olma, ölümlülük duygusundan korkan şairin, sanatta sonsuzluğu bulması, ölümsüzlüğünü anlatması şeklinde yorumlamaktadır. Bu araştırmada, Mavi Kartal'ın bizzat sanat ve sanatçı olduğu düşünülmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesinde veriler dayanaklandırılarak incelenmektedir. Bu araştırmada şairin kelime seçimleri, birleştirimleri metinlerarası bir bakıştan da yararlanarak ve sembollerden, Türk ve dünya kültüründeki izlerden hareketle, şairin poetikası doğrultusunda incelenmiştir. Tanpınar, sanatında soyutluk ve derinliği kendisini bir ideolojiye körü körüne bağlı olmadan milli kültüründen de faydalanarak oluşturmuştur. Düşünce yazılarında memleketinin durumu için kafa yoran ve yenilenmeye dair fikirler üreten bir şairin şiirinde mükemmelliğin kendini göstermesi, seçtiği kelimelerin hem evrensel hem milli kavram ağından meydana gelmesindedir. Özellikle türkülerde ve halk şiirinde geçen “ceylan” kelimesi bu şiirde Tanpınar'ın kendi “birleştirme” stilinde folklorik olmaktan ziyade yeni bir şekilde varlık kazanmış, Tanpınar'ın şiir dünyasıyla yenilenmiştir. Tanpınar'ın eserlerinde kendini gösterdiği sonlu olma duygusunun sanatla aşılacağı gösterilmiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın mükemmeli arayan kişiliği ve kültürel birikimleri onu çok yönlü bir yazar yapmıştır. İçinde yaşadığı toplumun geçmişine hâkim, dünyadaki gelişmelerden haberdar ve toplumu ileriye taşımayı hedefleyen bir düşünür olduğu makale ve denemelerinde görülmektedir. Tanpınar'ın şiiri, kelimelerin olağan kullanımlarının dışına çıkılarak soyut olanı somutlaştırma ve yeni anlamlar üretme bağlamında incelenmiştir. Yapılan araştırmada, sanatını da bu düşüncelere dayalı olarak oluşturduğu ideolojisinin “Bendedir Korkusu” adlı şiirine yansıdığı şairin şiirini oluştururken tercih ettiği kullanımlardan yola çıkılarak tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Akın, G. (1974). Ahmet Hamdi Tanpınar. *Türk Dili*, 272, 654-659.
- Alyılmaz, C. (2005). *Orhun yazıtlarının bugünkü durumu*. Ankara: Kurmay.
- Antaki, C., Billig, M., Edwards, D., & Potter, J. (2003). Discourse analysis meansdoing analysis: A critique of six analytic shortcomings. *Athenea Digital: Revista de Pensamiento e Investigacion Social*, 1(3).
- Armutak, A. (2004). Doğu ve batı mitolojilerinde hayvan motifi II: sürüngenler, balıklar, kanatlılar ve mitolojik hayvanlar. *İstanbul Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 30(2), 143-157.
- Ateş, M. (2001). *Mitoloji ve semboller*. İstanbul: Aksiseda.
- Bayındır, T. (2014). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın poetikasında ölüm imgeleri. *Erdem*, 66, 29-51.
- Bozan, R. (2018). *Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınarın şiirlerinde zaman estetiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozkurt, F. (1995). *Türklerin dini*. İstanbul: Cem.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2013). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- Çoruhlu, Y. (2000). *Türk mitolojisinin anahatları*. İstanbul: Kabalcı.
- Çotuksöken, B. (2002). *Felsefe: özne-söylem*. Ankara: İnkılap Kitabevi.



- Esin, E. (1978). *İslamiyetten önceki Türk kültür târihi ve İslâma giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Evis, A. (2017). Ahmet Hamdi Tanpınar şiirlerinde varoluşsal problem ve yalnızlık. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(41), 195-212.
- Fairclough, N. (2013). Critical discourse analysis and critical policy studies. *Critical Policy Studies*, 7(2), 177-197.
- Gezgin, D. (2007). *Hayvan mitosları*. İstanbul: Sel.
- Günay, V. D. (2018). *Söylem çözümlemesi*, İstanbul: Papatya.
- Güngör, Ö. (2016). Divan Şiirinde mitolojik bir unsur olarak kartal figürü. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 70-79.
- İnan, A. (1995). *Makaleler ve incelemeler I-II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kafesoğlu, İ. (2013). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Ötüken.
- Kalafat, Y. (2004). *Altaylar'dan Anadolu'ya kamizm-şamanizm*. İstanbul: Yeditepe.
- Kaplan, M. (1996). *Tanpınar'ın şiir dünyası*. İstanbul: Dergâh.
- Kerman, Z. (2007). *Tanpınar'ın mektupları*. İstanbul: Dergâh.
- Kılıç, V. (2002). *Dilin işlevleri ve iletişim*. İstanbul: Papatya.
- Kocaman, A. Ş., Ruhi, A., Ş., Zeyrek, D., Doltaş, D., Bengi-Öner, I. ve Doğan, G. (1996). *Söylem üzerine*. Ankara: Hitit.
- Levin, S. R. (1977). *Linguistic structures in poetry*. New York: Mouton Publishers.
- Mirzaoğlu Sıvacı, F. G. (2005). Türkülerde mitolojik unsurlar. *Türkbilig*, 10, 34-53.
- Moran, B. (1999). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim.
- Okay, M. O. (2010). *Bir hülya adamının romanı, Ahmet Hamdi Tanpınar*. İstanbul: Dergâh.
- Oktar, L. (2002). Gazete söyleminde ideolojik yapılar. S. Yağcıoğlu (ed.), *1990 sonrası laik-antilaik çatışmasında farklı söylemler: Disiplinlerarası bir yaklaşım içinde* (s. 37-52). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ögel, B. (1984). *İslamiyetten önce Türk kültür tarihi* (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ögel, B. (1998). *Türk mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi I* (5. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Önen, E. E. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde hayat ve ölüm kavramları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, E. E. (2006). Tanpınar'ın şiir anlayışı ve şiirinin kaynakları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(20), 83-91.
- Sözen, E. (1999). *Söylem: belirsizlik, mübadele, bilgi, güç ve refleksivite*. İstanbul: Paradigma.
- Şahin, V. (2014). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiirlerinde imge. *VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Elazığ, s. 397-410.
- Şenöz, C. A. (2005). *Metindibilim ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil.



- Tanpınar, A. H. (1996) *Yaşadığım gibi*. (ed. Birol Emil). İstanbul: Dergâh
- Tanpınar, A. H. (2005). *Edebiyat üzerine makaleler*. (haz. Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh.
- Tanpınar, A. H. (2007). *Bütün şiirleri*. (ed. İnci Enginün). İstanbul: Dergâh.
- Tansü, Y. E. ve Güvenç, B. (2015). Eski Türk mitolojisinde hayvan motifleri üzerine düşünceler. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 111(218), 203-218.
- Tekin, T. (1995). *Orhon yazıtları*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Türkoğlu, S. (2012). Tanpınar ve Baudelaire’de mavi nitelermeler. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 23-37.
- Uludağ, M. E. (2014). Ahmet Hamdi Tanpınar’ın şiirlerinde geçen güzel kelimesi üzerine bir inceleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 328-339.
- Üstünova, M. ve Çanaklı, L. (2004). Tanpınar’da sonsuzluk. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(7), 109-120. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosbilder/issue/23112/246864>
- van Dijk, T. A. (1997). The study of discourse. T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as structure and process* içinde (s. 1-34). London: Sage Publications.
- van Dijk, T. A. (2008). Discourse and context. Van Dijk, T. A (2014). Discourse- Cognition- society, C. Hart ve P. Cap (Eds.), *Contemporary studies in critical discourse analysis* içinde (s. 121-146). London: Bloomsbury.
- Wodak, R. (2009). *The discourse of politics in action: politics as usual*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Wodak, R. (2014). Critical discourse analysis. C. Leung ve B. V. Street (Eds.), *The Routledge Companion to English Studies* içinde (s. 302-316). New York: Routledge.
- Wolff, J. (2000). *Sanatın toplumsal üretimi* (çev. Ayşegül Demir). İstanbul: Özne.
- Yıldız, F. U. ve Günay, V. D. (2011). Yazınsal söylemin ideolojik boyutu. *Synergies Turquie*, 4, 153-167.
- Yılmaz, A. M. (2011). Sembolik ve gerçek anlamlarıyla türkü metinlerine yansıyan hayvanlar. *Folklor/Edebiyat*, 17(66), 229-250

Extended Abstract

A language that becomes operational and exists as a word or discourse in a person (Çotuksoken, s. 164-165) is an important factor in defining and completing the existence of man. Every context that affects a person is embodied through the filter of thought and language. This situation also reveals the importance of studying discourse in understanding human and human-related structures of discourse.

Critical discourse analysis aims to reveal the reflection of various social phenomena, such as power relations, values, thought sciences, identity definitions, which break the individual out of the imaginary universe and create a symbolic order, through linguistic fiction. In the discourse definitions of critical discourse thinkers, the emphasis on society and ideology is evident in communication and interaction. The society in which the person lives, a special area or community he is involved in, and finally his point of view draw attention as important factors. It is reached that these three elements create the discourse by forming the language that



the individual uses in practice in the process of understanding and interpretation, and it is possible to come across the individual's ideology, that is, his point of view, beliefs, and thoughts in all language practices.

The language of society draws attention to the importance of examining the context in understanding ideology and even the power that creates ideology in all written and oral language practices, with the perspective that language produces society. The critical discourse analysis approach divides the dimensions of context into three. The first dimension covers words that are born as a reaction to a word so that the context carries both linguistic-intellectual and individual-spiritual indicators. In the second dimension, there is a context in which non-linguistic social variables; institutions play a role. In this context, the cultural, religious, ethnic political, etc. that make up a person's discourse. the elements stand out. In the third dimension, it is noteworthy that context is sent between texts and between discourses. Thus, in this context, other thoughts, and references that affect a person's discourse arise. A person can create this context consciously or without it.

Accordingly, ideology in literary works directly conveys ideology; works that serve to maintain and spread it are divided into three works that blend ideology with art and cover other topics along with ideology implicitly. Literary works often convey abstract ideology by embodying it with artistic concerns. Poetry is not independent of the poet who composed it, his image, and his imagination. Ahmet Hamdi Tanpınar is a poet but also has such adjectives as "storyteller, novelist, literary historian, literary critic, literary reviewer, politician, academician, essayist, intellectual man", which shows his importance in Turkish literature.

Ahmet Hamdi Tanpınar's poems are based on two sources. The first is the possibilities of the Turkish language; the other is Western literature; French poetry, and the other is Turkish culture. Tanpınar's poetry was influenced by the thoughts and art of Yahya Kemal and Ahmet Hashim in Turkish literature, and by the thoughts and art of Stéphane Mallarmé, Charles Baudelaire, Gérard de Nerval, Paul Verlaine, and Paul Valéry in French literature. Looking at the common points of these literary people, it is seen that they have internalized the spiritual and the abstract, that they prioritize art by taking their attitudes and image worlds to the center, without considering poetry as a means of spreading ideology. Like all these thinkers, Ahmet Hamdi Tanpınar is also perfect in poetry; the anxiety of catching pure poetry arises. Tanpınar's works and personality are in many fields such as literature, philosophy, and psychology; It has been the source of numerous academic studies. Although the poet's poem named Bendedir Korkusu is mentioned superficially in many studies, the poem has been handled from different angles in some studies. Unlike other studies, in this study, Ahmet Hamdi Tanpınar's poem "Bendedir Korkusu" is handled alone, and the elements in the poet's discourse are examined in line with the approach of critical discourse analysis.

This research has been conducted by discourse analysis method. In discourse analysis, text reviews are important in terms of presenting the conditions, context, cause dec effect relationships between historical events, and different perspectives of the period in which the text was written to the attention. Discourse analysis studies focus on a sample that provides decidable, controllable, and evaluable data that is appropriate for the scope of the research question, not on the sample size. A sample of this research is the poem "Bendedir Korkusu". Many data sources are used in discourse analysis. One of them is written and historical texts. The integrity and consistency of written texts in themselves is an important criterion for analysis. It is suggested that a biased attitude should not be preferred in analyzing the data,



unnecessary exaggerations or reductions should be avoided, and an independent review of prejudices should be conducted. The data of this study were checked by a field expert to ensure validity and reliability.

Tanpınar has created abstraction and depth in its art by making use of its national culture without blindly adhering to an ideology. The fact that perfection manifests itself in the poetry of a poet who thinks about the state of his homeland in his thought writings and generates ideas about renewal is that the words he chooses to consist of both a universal and a national network of concepts. The word “ceylan”, especially mentioned in folk songs and folk poetry, has gained a new existence in Tanpınar’s own “merging” style in this poem, rather than being folkloric, and has been renewed with Tanpınar’s poetry world. It has been shown that the sense of finiteness that Tanpınar manifests in his works will be overcome by art.

Ahmet Hamdi Tanpınar’s personality and cultural background, which seek perfection, have made him a versatile writer. It is seen in his articles and essays that he is a thinker who dominates the past of the society in which he lives, is aware of the developments in the world, and aims to move society forward. Tanpınar’s poetry has been studied in the context of embodying abstraction and creating new meanings by going beyond the usual uses of words. In the research, it was determined that the ideology that he created his art based on these thoughts was reflected in his poem “Bendedir Korkusu” based on the poet’s preferred uses when creating his poem.

